

Latwiefchu Amis.

55. gadagahjums.

Nr. 19.

Trefchdeenâ, 12. (24.) Mai.

1876.

Redakteera adrese: Pastor Sakranowicz, Luttringen pr. Frauenburg, Kurland. — Ekspeditzija Bentorn l. (Meyber) grabmatu bohde Jelgawâ.

Rabbitajs: Sinas. Pruhfchu wezakais generalis Wrangels. Besfauniga peewilfchana. Apbrithnojams lohks. Wisjaunakabs sinas. Diefse. Ohds. Par Latwiefchu industriju un fabrika buhſchana. Fabibas un pretfchu tregus. Atbilba. Sludinaſchanaſ.

No eekſchemehm.

Muhſu Kungs un Keiſars 29. April puſdeena eebrauja Berlinê; Bahzu Keiſars ar wiſeem printſcheem wina ſagaidija. Lihds ar Kreemu Keiſaru bij firſts Gortſchokows, grafs Adlerberg, generalis Potapows un wehl ziti augſti lungi. Kâ fa-prohtams wiſas walſis tagad ſawas azis tura us Berlini, kur tee treju Keiſaru walſſſkanzleri nupat ſawas norunas turejuſchi par Turku ſemi. Ko tee ſawâ ſtarpâ buhs runajufchi, to nu gan wiſi wehletohs ſinaht, bet til pa datai tas drihs nahks ſinams iſ teem zeleem, kahdi tiks usnemti. Kâ zerams tad nu ari Auſtrijai buhs ja-atiket tahs dohmas, ka Sultana waldba zaur glaudifchana ween ir labâ zelâ eegreſchama. Buhs ari tai japeebedrojahs pee Kreemu un Bahzu nodohma, ar wiſu ſpehku eet palihgâ, ka tee nabaga ſaudis Turks tohp no ta nepaneſama ſlohga iſpeſiti.

Kurſemes zeen. gubernatoram B. von Liliensfeld par wina teizamu ruhpeſchanohs, ka wiſas trohna nodohſchanaſ no wina gubernas pareiſi lihdsinatâs, muhſu Kungs un Keiſars ir lizis ſawu Keiſariſku labpatilſchanaſ paſludinaht.

Kuldigas ſpahrlaſe ir aplahrtejeem laudihm par leelu labumu, tee tur weegli un drohſchi war ſawu eetaupitu graſi us intreſehm noguldih; tapat atkal pilſehta namneekem un ziteem, kas pret drohſchibu waj wehrtibas papihreem us kahdu laiku naudu melle aiſleeneht, nau wairs jakriht augtu plehſfonu rohlâs, bet tee war no ſpahrlaſes ſawu wajadſibu dabuht. Iſg. Aprila mehneſi ſpahrlaſe ir atkal us augleem nogulditi 3127 rubli.

No Saleneekem „Darbam“ rakſta, ka tur ſchogad Mihgas tahte, kâ ſchi pagasta ihpaſchneeze dewuſi mahju rentneekem zaur ihpaſchi drukatabm lapahm ſinu, ka us preekſchu katram no teem ta teeſiba dohta, ſawas mahjas par dſimtahm nopirkt. Tais paſchâs lapâs bij ari tee no Keiſara apſtipri-natee pahrdohſchanaſ likumi iſfludinati. Lai nu gan ta pirkſchana tâ bij nolikta, ka katrs daudſmas pahrtizis rentneeks ſawu mahju par dſimtu wareja pirkt, tadeht ka til 10 procentes bij ja-eemalka un zita malſa tikai 1 procenti par gadu no kapitala deldejoht 38 godds janolihdsina — tad tomehr us pirkſchanaſ neweens ne dohmaht nedohmaja. Par eemeſleem bij tufſchâs beedeſchanaſ un melu walodas, kas kâ launee gari kautinus no ſchahda augliga darba atbubukoja. Bet gohds Deewam tagad waru ko preezigu pawehſtiht. Muhſu

pag. wezakais 3. k. ſchajâ pawaſarâ wiſahm melu walodahm muguru greedams pirmâis muhſu draudſe ſawu mahju us dſimtu eepirka. Lai tad nu ſet, aug un ſeed un kuplojahs muhſu draudſes pirmâis gruntneezibas ſtahds!

Iſ Iſchikiles. 23. April breeſmu pilns atgadijums notizis, kas daſchu ſchai widu dſihwodamu ir ſakrauzejis. Kahds wihrs ſaldatu lehgera tuwumâ atrohd nepahrſprahguſchu leelgabala lohdi (granat bumbu), eekſch kuras kahdas 5—6 mahzinas pulwera eekſchâ. Mantas kahrigs buhdams, wiſch bumbu ſit puſchu, bet tai paſchâ azumirkli pulwers eekſchâ aiſdegahs un bumba ſprahgt gabalu gabalâs puſchu. Wihram rohka un kahja tika ſmalſti ſadragata. behrniſch, kas ari ſlaht bijis, pawiſam ſaſpahrdihts, ka tanî paſchâ azumirkli dſihwibu iſlaidis; ſeewai, ta behrnina mahtei gihmis un azis iſſwiluſchâs. Ari ſkapis, lahde un lohgu ſtenderes iſſauktaſ. Lai gan wairak reiſes ir tizis iſfludinahts, ka buhs ſargatees no ſcho bumbu walâ taiſiſchanaſ, tad tomehr atkal weens nau klaufijis, bet ſawu nodohmu iſdarijis, zaur ko nu patâ, ſeewa un behrniſch leelas ſahpes zeekſch. S. G. St.

Peo Mihgas (Mihlgrahwes) guloht tagad leels engliſchu damſflugis; buhſchoht tas leelakais, kas lihds ſchim tē atbrauzis. Wiſch war usuemt pee 1500 laſti rudſu un eet 15¹/₂ pehdu dſiti pa uhdeni. Schoreis tas eekſchoht prohjam ar ſlihpereem, ko Hôpſera k. kantoris ſuhata; ſa-eeſchoht lihds 44 tuhlt. ſlihpereu eekſchâ.

Lehrpatâ grib notureht ohtrus wiſpah. Igaunu dſeedaſchanaſ ſwehtkus. To atwehlefchanaſ us to ſahka jau pehrn iſmekleht un tagad ta ir iſdohta. Bet kâ dohma, tad neſpehſchoht wiſ tai ihſâ laikâ wiſu jau us ſwehtkeem ſagatawoht, kâ ka jau ſcho waſar ſwehtkus waretu notureht un buhs teem gan japaleek us nahkoſchu waſaru. Grib ari ſchoreis 3 deenas us ſwehtkeem nemtees: pirmâ deenâ deewakalpoſchana un garigs konzerts, ohtrâ laiizigs konzerts, trefchâ kohri ees us dſeeſmu karu un tiks tad gohda algas peepreeſtas.

No Behterburgas. Geſchleetu miniſters ir no wiſeem gubernatoreem peepreſijis, lai tee ar telegrafu winam ſinu ſuhata, kâ katrâ gubernâ ar lauku zeribahm ſtahw. No Jelgawas un Mihgas ſkaneja ta ſina, ka kweeſchi un abholiſch ſlikti rahdahs, rudſu lauki wideji. No Kehweles: ka iſg. rudens ſauſums ſeemas laukus ſaſlahdejis. No Witnas: ka leelaiſ plikais ſals ſeemas laukeem leelu ſlahdi darijis, ſahle augoht it labi. No Mogilewas: ſeemas lauki ſtahw labi, leelee uhdeni bij derigi ſahles augſchanaſ. Tapat rakſta no Smolenſkas. Turpretim Pleſkawâ lauki jaſehj no jauna.

No **Rihwas** pufes. Iſg. gadâ Nowembera mehneſi no Turkiftanas ſtrekzu bataljona, kas dſina kara muniziju uſ Ramaganas pilſehtu; weenâ unteſtizeers, Danilowâ wahrdâ, bij druſzin eepakat palizis un krita plehſonu Riptschaku rohfâs. Kreewu eenaidneeki winu noweda uſ Margelanu, tur patlaban winu wadonis tai pili dſihwoja. Kana ſulaini nu mohzija Danilowu, lai peenemohſt Turku tizibu un apſohlſija dauds mantas un gohda weetu, turpretim zitadi draudeja ar nahwi. Danilowâ ne zaur apſohlſichanahm, ne zaur draudeſchanahm nelikahs ſchaubitees un atbildeja ar drohſchu ſirdi: „Tai tizibâ, kahdâ eſmu dſimis, ari gribu mirt. Sawam Keiſaram eſmu uſtizibu ſwehrejis un to ari tureſchu. Ja gribeet, tad kaujeet mani.“ Tad nu ari ta wadona ſulaini krita Danilowam wirſâ un peefehja winu pee weena dehka un 25 ſchahweji noſtahjahs ar lahdetahm ſlintihm winam pretim. Danilowâ til ko dabuja wehl kruſtu pahrmest un aziâ uſ debefi pozelt, tē winſch ari no lohdehm trahpihts krita pee ſemeſ. Wina drohſchſirdiba un deewabijiba daudſus, kas tur klahſt bij, dſiki eekluſtinajuſi. Danilowâ bij 1869. g. ſaldatôs nodohſt no Samaras gubernas no Kirſanowkaſ zeema. Uſ generalgubernatora pawehli wina wahrds ar gohda peeminu ir wiſas wina regimentes preekſchâ iſſludinahſt un ari zaur Samaras gubernatoru ta ſina wina peederigeem aſſuhtita, lai tee ſin, ka wina Danilowâ ir iſhti gohda pilnâ kara wihra nahwē miris.

No ahrſemehm.

No **Turku ſemeſ** jaſino par jaunu behdigu notikumum. Saloniki (taſ ir taſ ſenakais Deſalonikas pilſehts, uſ kuru apuſtuls Bahwils ſawas grahmatas laida) Turki ſawâs duſmâs ir nokahwuſchi Bahzu konſuli un Frantschu konſuli. Leeta zehluſees tã: Kahda kriſtiga Bulgareeſchu meita, ſawâ prahtâ ſajukufi gribejuſi eeſtoht Turku tizibâ; winaſ peederigi un ziti kriſtigi raudſijjuſchi winu no tam attureht; par to atkal Turki lohti eepiktojuſchees. Konſuli gahjuſchi par ſtarpineekeem un tikufchi ar ſohbineem gabalôs ſakapati. Wehl dauds ziti kriſtiti eſoht aplauti. Wahzſeme un Franzija uſ to bahrgako nu tuhdaſ peepraſija atbildeſchanu par ſchahdu waras darbu. Sultans apſohlſijis uſ to zeetako wainigohs noſohdiht. Bet ko taſ lihds? Redſoht, ka tahdi waras darbi ſahſ notikt, tuhdaſ Bahzu, Frantschu, Englantes un ari Kreewijas kara lugi ir turp noſuhtiti, lai buhtu tuhdaſ pee rohfkaſ, kad wehl tahdi nedarbi taptu uſdohmati.

No **Turkeem**. Taſ waras darbs Soloniki pilſehtâ, tur diwi konſuli no Wahzſemes un Franzijas zaur eekarjuſcheem Turkeem tikufchi nokauti, kriht kã eekas ſtraume taiſ jau tã deefgan degoſchâs leeſmâs. Nu pa wiſahm walſtihm redſ, zil ſapuſi tahda walſis ir, tur waldbiba neſpehj ne tahduſ waras darbus nowehrt. Sweschu walſtju weetneeki un konſuli tohp kã ne-aifteekami, tã ſakohſt ſwehti wiſur eeklatiti, til Turkôs ſpehja tahds grehku darbs notikt. Turklaht ari ſkaidrakas ſinas iſrahda, ka Turki raudſijjuſchi to leetu ſew par labu un greiſi iſſinoht. Ari taſ nau nemas taiſniba, ka ta meitene, kuras labad taſ dumpis zehlees, ir pati gribejuſi Turku tizibu peenemt; Turki ar waru gribejuſchi winu uſ to peedabuht un kad nu tee abi konſuli gahjuſchi par ſtarpineekeem un gribejuſchi laudis apmeerinahſt, tad tee ir aiſtrauti uſ Turku bainizu un tur ar dſelſchu treliau ſtangahm noſſiti. Deht ſchi upura nu pirmoreis tahs abas walſis Wahzſeme un Franzija atkal ſtahw blaſu un weenâ lohpa praſihs no Turkeem atmaſu.

Turkôs ari Bulgarijâ nu ir nemeers iſzehlees. Laudis eefahka ar to, ka laſija parakſtus preekſch luhgſchanas grahmatas, ko nodohſt Sultanam. Sultans tika luhgts, lai atwehl Bulgarijai waldbitees ſewi paſchai, tad wina itin mibli griboht patureht Sultanu par ſawu wirſpahrwaldneeku. Sinams, ka tahdu luhgſchanu Turku auſis negrib ne dſirdeht. Nu ſino, ka nemeers kahjâs. Turki noſuhtijjuſchi turp 6 bataljonus ſaldatu. Bet zaur to, ka ſpehks uſ dauds puſehm jadala, neweenâ weeta neſpehj ſpehziggi atturetees pretim.

Sultans paſtarpam ir atkal ſew zitu, jaunu leelweſſiru nehmees un ari tohs zitus minifterus pahkrauſtijis, bet ko taſ wiſ lai palihds?!

Bruhſchu wezakais generalis Wrangels, ko Berlineeſchi mehds iſſi ſaukt par „Wrangel papu“ neſen ſwineja ſawu 92. dſimſchanas deenu. Jau ſen gadus winſch katru reiſ ſchâi deenâ teel apdahwinahſt (no krohna printſcha pufes) ar lepnu kuhlu, kas tohp ar til dauds ſwezehm apſprauſta, zil gadu ſkaita. Tã iſgabjuſchâ gadâ dega 91 ſweze un wezajam Wrangel tehnam ſahka bail meſtees, ka no tahdas uguns juhraſ nezelahs uguns nelaimewiſam namam. Winſch tapehzi bihdamees, ka pee tahlaka muhſcha uguns paliks par dauds leels, ſchogad raudſija krohna prinzim likt peebilſt, lai ſwetſchu gohdiba labak eetu maſumâ nekã wairumâ. Tã tad nu ſchogad bij atkal ta paſiſtama leela kuhla un widû tik 1 ſweze, bet no tahda warena reſnuma, ka tur wiſumaj wareja 92 ſabahſt eekſchâ.

Beſkauniga peewiſchana. Netahlu no Leiſchu rohbeſchahm dſihwo kahds pahrtizis Latweetis, ſaimneekſ. Schim ſchini gadâ iſſi preekſch Schihdu leeldeenanahm eenahſ prahtâ no kahda paunu Schihda, ar wahrdu Mohſus, turſch aplahrt brauz andeledams, wina ſirgu pirkt. Saimneekſ to ſirgu ap-luhkojis winu atrohd preekſch lauſu darbeem par derigu. Schis Mohſu jauta, zil par winu pagebroht? Mohſus praſa 80 rublus. Tahda zena ſaimneekam ſchkeet par leelu, tadeht ſchini reiſâ andelē ne-eelaiſchahs. Wehj pahri deenanahm minehts ſaimneekſ ſateekahs ar ohtru Schihdu uã waiza, waj newarohſt kahdu kreetnu darba ſirgu pagahdaht? Schihds atbild: Manam draugam Mohſum akurahſ tahds ir, kahdu juhs wehlatees un warbuht juhs jau winu ari buhſeet redſejuſchi. Saimneekſ apdohmadams ſala: ak ja, ſchim Mohſchelim, bet winſch winu druſku par dahrgu tur, tomehr tu waretu winam ſinau palaiſt, lai winſch man to ſirgu atwed, eſ winau patureſchu. Schihds manidams, ka andele iſnahks un kã patâ mehleris buhdams ari ſawu pahris rublu no bagata ſaimneeka nopelnihē, tai paſchâ deenâ johſch wairak kã 3 juhdses kahjahm uſ 3 pilſehtu, Mohſchelim to preezigu ſinau noneſt, lai ſawu ſirgu tam ſinamam ſaimneekam nowed un pahrdohd. Mohſus ari it preezigs par tahdu wehſti dohmadams, ka warehs ſirgu labi pahrdohſt un nebuhs par leeldeenanahm nekahda burſcha winu lohpt un ehdinahſt.

ſirgu labi pabarojis, nem ſewu un behrnus palihgã to ari labi ſpohſchu ar birſti un lupateem noberſt. Ohtrâ deenâ nobrauz pee ſaimneeka un ſawu ſirgu par 75 rubli pahrdohd. Gan ſaimneekſ pahrtizis wihrs buhdams, bet par ſirgu newar aiſmaſaht, iſrahda wiſadus leelus noudas wehrtpapihrus, bet tahdas noudas nau, ar ko waretu ſirgu aiſmaſaht. Tomehr uſ Mohſus ilgu luhgſchanu apſohlahs braukt lihds uſ pilſehtu un no bankas naidu iſnemt, ka waretu aiſmaſaht. Pilſehtâ nonahluſchi, ſaimneekſ aiſeet uſ banku un Mohſu aſſtahj weefnizâ, lai gaida. Mohſchelis gaida gaida aziâ iſ-

plehtis, bet fainneeks nenahk wis. Schidam eegribahs tschajinas un aisskreen us mahjahm un sahlf dserf, bet ahtri skreen atpakaf us weefnizu dohmadamf ka fainneeks un nauda us winau jau gaida, bet nekà, kamehr dsehris tehju, tamehr fainneeks jau par wiseem kalneem pahri. Mohschelis nu nomana, ka fainneeks winau isnerrojis grib dshitees pakaf, bet wakars jau klast un schabas lihds ar leeldeenahm stahw preeksch durwihm. Neko dariht, Mohschelis eet bahrsdu brauzidams un rohkas plahtidams us mahjahm.

Behz pabeigtahm fwehtahm deenahm Mohschelis steidsahs pee mineta fainneeka, atrohd to ari mahjà, bet schis leedsahs par sirgu makfahf, jo kapehz winau ne-esoht gaidijis toreif weefnizà, tagad pahf tahm peezahm deenahm winau ta nauda esoht zitur istehreta un pagehr, lai aismafka par sirga mitinafchanu, lai gan sirgs bij us pufi teewaks safchluzis, jo fainneeks nebij taupijis tais 5 deenàs wifu waijadfigu malku ar bes naudas pirktu sirgu is mescha list pahwest. Nabaga Mohschelis fauz gwaltes, bet tas nelo nelihds! Ar ilgu kauleschanohs fainneekam atdohd rohkas naudu atpakaf un peezeefsch tehrinu, kuru pilfehà draufdami abi kahdà krogà bij baudijschi un japanem teews nostrahdahts sirgs atpakaf. Schihds laimigf ka fawu sirgu atdabusis, lai gan sirds fahpeja, ka dashus rublus zaur tahdu peewilfchanu bij pasaudejis.

Zaur scho pateefigu notikumumu kreetni Latweefchi pateefi nekahdu labu preekschihmi is ta mineta fainneeka nileem nefmelfees. Ja mehfs efam Kristus kalpi, tad mums gan daudf labaku preekschihmi til fawai kà ari zitai tautai buhs rahdiht. Waj tas ir pahrtikuscham wihram kahds gohds weenu paunu Schihdu tà lupinaht? Schini leetà ir Latweetis pahrwehrtees par Schihdu un Schihds par Latweeti. —b—

Apbrihnojams kohks. Afrikà eefsch Senegambijas pee kahda zeema ir weens kohks, kuru par mehraku maises kohku (Affenbrodbaum) fauz. Schi kohka stahws nau wisai augfts, tikai 10—12 pehdas. Turpretim wina resnuma zaurmehrs ir 35 pehdas, tas ir 5 asis un 5 pehdas. Ja nu wina sari kohfi gari un lupli, tad sinams ari stipram zelman wajag buht. Schi kohka widejais sars, kursch eeflihi us augfchu issteepjahs, ir 60 pehdas garsch, tas ir 10 asis. Ari tee fahnu sari sneedsahs no 50—60 pehdu gari. Wisi sari ar fawahm salajahm lapahm ap kohku isaugufchi ir kà apafsch jumts, kura zaurmehrs no weenas malàs lihds ohtraf 160 pehdas, jeb lihds 27 asis istaisa. Schi kohka stahws ir wezuma deht tufschu widu un tahs semes eedfihwotaji, Mehgeri, ir scho dohbumu par teefas-runas namu isglihtojufchi, kurà wina wisas fawas draudses fapulzes notur. Tahdas istabas garums un platumf isnahf lihds 5 asf. Kursemè pee neweena lauku pagasta tahdu prahwu teefas-fahli neatradihs. Schi apbrihnojama kohka wezumu ir daschi kreetni dabas finatueeki aprehkinajufchi us 5000 gadus un apfihme par to wiswezakò kohku wirs semes.

S. W—g.

Wisjannakahs sinas.

Konstantinopolè sultana pili fadumpofchanahs isjehlupees. Klastakas sinas par to wehl truhft. Ari paschà pilfehà laudis wisur ruhgst nemeers; studenti no sultana pagehrejufchi, lai 3 siundu laifà 2 scheem nepatihkamus ministerus atlaisch un schis pehz winau gribeschanas ari darijis.

Kà Saloniki pilfehà tà tagad ari Priedorè Turki daudf kristitus nokahwufchi.

Jelgawa. Swehtdeenà, 9. Mai, konsistorialrahts Neander, Wahju Triadibas draudses wezakajf mahjitajf, noswineja fa-

was selta amata kahsas. Klastakas sinas par scho klasti noswinetu gohda deenu dohfm us preekschu. R. S—z.

Saloniki pilfehà tee fleykawu Turki ir farenti zeeti, weenu deen kahdu 38, ohtra deenà wehl 18 un wif us kara fugi nowesti. Gaida drihs ari to spreedumu, ka tee waingee war tift wiseem redsoht nosohditi, lai ziti no tahdeem darbeem us preekschu fargahs.

Pa Bosnijas pilfehahm naidiba starp kristigeem un Turkeem stipri aug un bihstahs, ka ari tur nefahf fleykawibahs darbus, jo Turku preefteri staiga aplahf, laudis us fwehto laru pret kristiteem uswedinadami. Kristigi pa dalai dohdahs ahtrà no pilfehà jeb lasahs kohpà, ka nedfihwotu isflichduschi starp turkutizigeem, kas peepefchi war waras darbus usdohmaht. Kreewu weetneeka, generala Ignatjewà pili iddeenàs fanahf tee zitu walshju weetneeki, lai war weenumehr fahirotees, kà leeta stahw un kas katur brihdi darams. Sultans ir til tablu apwaldsinahs, ka ir wifu leelo waru nodemis Hussein Auni Pascham, weenam wihram, kas fen jau ir pasihstams kà leels kristitu eenaidneeks. Un tas nu grib ar wifu spehku prohweht nemeerneekus famiht, ja til tà buhs brihw. S.

D s e l s e.

(Beigums.)

Rohnneeku dabas dibinatajfs Plinijus magnets afmina peewilfchanas spehku tà apraksta: „Kas ir kuhtrahs, kà nejuteligf afmins? Un redsi, daba winau dewa jufchanu un rohkas. Kas stihwejahs wairaf pretim nekà zeeta dsels? Un tomehr wina ir paklausiga, tohp no magnets afmina peewilfta un skreen tam nepasihstam pakaf, un kad ta winau klast pee-frehjust, tad aplampta stahw kufu un turahs eefsch wina rohkahm.“

Bat zaur zeetahm leetahm speeschahs magnetes wara; jo kad us galda noseek adatinas un pagaldè ar magneti schurp un turp brauka, tad adatinas pa galda wirfà skreen magnetam pakaf. Tahdà wihfè magnets puika zaur kohku adatas meitinàs pee fewis rauj un wed zeereht. Zau weztehwi pasina magnetspehku, bet to tee nefinaja, kà to magnetigu spehku ari tehraudam war peelipinaht, kad to ar magneti apstihke. Tahds magnetiseerehts tehrauds ir tad skunstigs magnets, kam ir tee paschi spehki kà tam dabigam. Tahdà wihfè no tehrauda war pataisiht magnetes adatas un magnetes lohdties. Kad tahdu magnetes lohdti eemet dshwudrabà, tad wina weld pa wirfà kà kohks us uhdena, bet weens gals greeeschahs arween us seemeli. Kad tahdu magnetadatu puschkahrtinu pakaf pee fihda rawedeena jeb widu usstute, ka ta war wakigi grohsttees, tad wina arween weenu galu greeesch us seemeli. Kad to eemet eefsch dsels drohstelehm, kas zelahs zaur wihleschanu, tad drohsteles tai ap abjeem galeem apkerahs, bet widus paleek tufsch. Kad tahdu magnetlohdti eemet dsels drohsteles, tad ari tai tahs peekerahs pee abjeem galeem un widus paleek tufsch, tas tad ir tas magnetigs ekwators un tee gali ir abi pohli, pee kureem dselsdrohstelites tihri stahwu peekehrufchahs kà kahdi fufellifchi. Bet kad ar tahdu magnetadatu reiso arween us seemeteem, tad wina gals leezahs arween us semi, kamehr pehdigi adata wairf negul gulifku, bet stahw stahwifku. No kam tas zelahs? No tam, ka pati seme ir leela magnetlohde. Tai ir daudf kalnu un kalnustrehku, kas pasahw no dsels un ir pilditi ar magnetigu spehku. Pee tahm brihnifchigahm magnetdselses lehgera weetahm peeder Laplandes kalni, kur ir magnetes pulks kahdas 8000 pehdas garumà un 800 pehdas platumà, un tas magnets kalnè pee Geliwara

ir gandrifs Alpuſkalnu augſtumâ un garumâ buhâ 28,000 pehdas. Tapeh; juhteliga magnetadata ſneedsahs uf ſeemeli, lai waretu faſtapteres ar paſchu magneti. Tapeemin, ka tas ſeemel magnetwöhliâ neſakriht kohpâ ar paſchu ſemeſpohli, bet ir no ta druſku ſahnu.

Ta zeeta un ſtingra dſelſe ir pilnu pilna no tahdeem brihnumigeem ſpehkeem, kuruſ waretu ſaukt par garigeem. Kad apatigâ dſelſe gabals tohp aptihts ar wara drahti un tani eelaiſta elektriſa ſtraume, tad ta dſelſe iſrahda wiſſtiprako magnetigu ſawadibu un jo kahrigi peewell zitu dſelſi. Bet tiſkhi dſ ta elektriſa ſtraume pa drahti wairâ neſkrahda, tad dſelſe magnetiſmus ir atkal paſudiâ un ta peewilka dſelſe atkriht nohſt. Uf ta elektriſa magnetiga ſpehka un tahs elektriſas ſtraumes dibinajahs telegrafu eerikſchana. Katram tahdam magnetigam un elektriſam kerperim, lai tas buhtu adata, lohdiſte jeb drahte, ir diwi gali, no kureem weenu ſauz par ſeemel- un ohtru par pretſeemelpohli. Kad nu diwas magnetigas waj elektriſas leetas ſalaiſch kohpâ, tad pee wineem tee gali ar weenadeem wahrdeem atſtumjahs un tee ar neweenadeem peewellkâh, par prohwi ſeemelpohliâ peewell pret ſeemelpohli un atſtumj ſeemelpohli. No tam war nolemt, ka magnetiſmus un elektriſitate ſtahw radu buhſchana.

Tâpat ſeemelblahſma, tas gaiſa atſpighdums, kas ſeemelneefkeem winu puſgada garu nakti potaiſa par deenu, un ko nemahziti kautini ſauz par johdeem un baigeem, kas ſihmejoht uf karu, mehri un badu. nau nekas zits kâ dabas elektra magnetigâ atſpighdums; jo kad wina ſpohſchums peenemahs, tad wiſi ſtari ſchaujahs teeſcham uf magnetes pohli un wiſas magnetadatas eefahl trihzeht un drebeht.

Tee wehl nau wiſi dſelſsbrihnumi; jo dſelſe, ſklaidra dſelſe, kriht ari no debefihm, pee geedra gaiſa. Daſchreis dſelſsgabali ar leelu ſprehgafſchana un ugunigu ſpohſchumu kriht no geedra gaiſa un eefitahs dſitu ſemê. Tahdu no debefihm krituſchu dſelſi ſauz par meteor-akmineem. Schee dſelſſakmini wezâs lai kôs tila lohiti zeeniti. Weenu tahdu, eefſch Trigijas Beſinâ, zeeni par deewu mahti; ohtru eefſch Sidaneſ gohda par ſaulesdeewu; treſcho, kas 1478. gadâ preekſch Kriſtus dſumſchanaſ uf Kretas ſalas no debefihm nokritis, flawe par ſaules akmini; zeturtaiſ ir eefſch Mekas pilſehtaſ, tas tohp ſaukts melnais akmins un Turkutizigi pee ta reiſo no tahleenes un to peeluhdiſ kâ tahdu debeseugeli; peektaiſ, tâ noſauktaiſ Zehkaba-akmins ir eefſch Londones un ſtahw Anglijas kehninu krehneſchanaſ krehſlâ; ſeſtâiſ, kuru ſauz par „noſahdetu pilſegraſu,“ ir Beemijâ Elbogeneſ pilſehtaſ uf rahtuſcha.

Bes teem zeeniteem debesdſelſe akmineem ir wehl ziti no debefihm krituſchu gan wezâkôs, gan jaunakôs lai kôs. 1751. gadâ eefſch Kroazijas nokrita diwi ſklaidras dſelſe gabali no debefihm. Gaudiſ, kas tohs nokrihtam redſejufchi, leezinaja, ka tee it ſarkani ſemê nahluſchi un iſſkatijufchees kâ ſamiſchgetas kehdes. Tas maſakais ſwehriſ 16 mahrzinas un tas leelakais 71 mahrzinas, kas 3 aſiâ dſitu eefitees eefſch nupat artas ſemes. Schee abi debes dſelſe akmini tohp wehl uſglabati Wiñnê eefſch keiſara dabasbrihnumu krahſchanaſ ſambara. 1772. gadâ Braunſchweigâs tuwumâ kahda uguniga dſelſſlohde no debefihm kriſdama eefkrehja zaur lohgu kahdâ ſemneeka iſtabâ, ſadedſinaja kahdai eefſch birdeem ſehdedamai feewai rohku un audekla metus. Tas akmins ſwehriſ 7 1/2 mahrzinas. 1790. gadâ Anglijâ kahdas 83 mahrzinas ſmags akmins nokritis no debefihm un noſitiſ wehriſ, kas uf lauka ariſ. 1803. gadâ eefſch Franzijas lijiâ tâ ſakohht dſelſſlectus. Wiſpirmâs parah-

dijees maſa tumſchi kwehloſch mahkulits, kas pehdigi ar leelu ſprahdſeenu pahrpilhiſis un uf kahdas pubra weetas waitaf kâ 2000 meteorus iſkaiſijis, no kareem leelakais ſwehriſ 18 mahrzinas un maſakais 2 kwentinas. 1808. gadâ, Mehru ſemê geedrà ſwehtdeenas rihtâ laudiſ gahja uf baſnizu, tad peepeſchi parahdijahs maſs miglas mahkulits, kas ar leelu trohkfni pahrpſrahga, ka wiſa ſeme tani apgabali norihbeja, tad atkal peepeſchi paſuda un debes parahdijahs tiſpat geedra kâ pa-preekſch. Bet peh; pa wiſu to weetu, kurmigla bij iſputejuſi, atrada eefſch ſemes daudſ zaurumus, gan taiſni gan ſlihi eefiſtus un eefſch teem zaurumeem bij meteor-akmini, kahdas 2 1/2 birkawas, ziti behrnagalwas, ziti meſcha ahbola leelumâ.

Ari jaunakôs lai kôs daudſ meteor-akmini no debefihm krituſchi, gan ar uguni, gan bes ugunâ, bet gandrifs arween ar leelu ſprehgafſchanaſ trohkfni. Wiſi tee pa leelakai dakai ir bijuſchi no ſklaidras dſelſe ar daiſchu zitu metalu un ſemes peemaiſijumeem un ar aptrepufchu wirulainu garofu. Leelaiſ dabas dibinatajâs Herſchels un wehl ziti leezina, ka ta meteor-dſelſe nahkohht no mehneſcha, kas tur teekohht iſmeſta no ugunâ-ſalnoem un zaur leelu ſpohreenu eekrihtohht muhſu ſemes gaiſarinki un teekohht aiſgrahbti no ſemes peewilſſchanaſ ſpehku.

Ta no debefihm krituſi dſelſe ir tiſ ſihkſta, ka no tahs war kalt wiſadas teetas. Kad Braſilija atſazijahs no Spanijas waldiſchanaſ un tad zaur Spanijas blokadi nekahdus eerohſtchus newareja dabuht no Ciropas, tad wina no teem no debefihm krituſcheem dſelſe akmineem kala piſtoles; un ta 1621. gadâ eefſch Indijas no debefihm krituſi dſelſe tapa pawiſam iſkalta. Muhſu ſchehligam Keiſarim eſmoht dſelſe ſohbins, kas atweſtâ no „Deenwidus-Aſtrikas;“ un eſohht kalts no ſklaidras dſelſe, kas no debefihm krituſi. Kalifu ſohbini bijuſchi kalti no tahdas no debefihm krituſchâs dſelſe un Arabeeſchu dſeefmineeki winus tâ apdſeedajufchi:

Spighdedams kâ ſibine ſchahweens
Tas zaur meefahm zauri greeſch,
Kas to zehrt, tam weens patâ rahweens,
Lai to kreif' jeb laba ſweeſch.
Zehrauds, dahrgi akmini
Spighd kâ ſpohſchums uhdeni.

Mehs dſelſei waram dſeedahht wehl jaukaku ſlawas dſeefmu nekâ Arabeeſchi; jo nu mums neween wiſadi amatarihki un kara eerohſtchi ir taiſiti no dſelſe, bet dſelſe ſirgi pa dſelſugeleem eefſch dſelſurateem muhſ un muhſu mantu putna ahtrumâ aiſranj no weenas uf ohtru weetu; dſelſe muhſu dohmas un wahrduſ, muhſu politikas, andeles, amatu un ir pat mihleſtibas ſinas, zaur ſawu dſelſainu telegrafu ſibina ahtrumâ iſneſha pa wiſahm debes malahm, un maſchineſ muhſu weeta ſtrahdadamas pawezina darbus un paweeſlina muhſu gruhtu dſihwi. Dſelſe ir muhſu labaka un uſtizigaka draudſene, kas pee muhſu loizigas dſihwes tâ ka peelaulata un bes karas mehs newaram iſtiſt, tapeh; no winaſ laſiht pabeigdami, lai tai paſneedsam ſawu labu rohku, pateikdami Tam, kas winu mums paſneeds no ſemes ſalnoem un luhgdami, lai Winſch mums to neſweeſch no debefihm!

M.

Dhds.

Marijas paſludinaſchanaſ deenâ peh; wezmahtes tižibas wiſi ohkſtoni, kuſtoni un kniſchi zelahs no ſawas ſeemas gutas. Saule par ekwatoru pohrlahpuſi ſawus ſtarus ildeenas taiſnaki ſchaudama kahpj augſtali. Jauni aſnini bahſch ſa-

wus degunius is semes un dohdahs augfchâ ifnaktâ breeßdomi un pafteepdamees. Daba jau taifahs pehrwes kaisiht uf winu masahm galwinahm. Schur un tur galwinas atfchli-fahs un seedu aztinas apbrihno jauno pafauli. Pumpurini fprahgft, lapas plaukft, lohkeem fahf mati falohf. Spahr-notee musikanti laifch watâ fawas instrumentites. Wisur dfridama tſchirrkſteſchana, tralinafchana, fwilpoſchana, flukſteſchana, pehlfteſchana, klaigafchana, pihlfteſchana, viwlfteſchana, gawileſchana un dſeedafchana. Dabas konzerte gatawa. Zilwels lâ kehniſch eet dabasklajumâ weenu un ohtru auſi peefchkeebdams, klaufidamees un preejadamees. Winſch flawe ſawu ſpehzigu raditaju, kas tam wehlejis peedſihwoht wehl weenu pawafaru. Wina behrnini ſildahs ſaulitê ar ſmiltihm un almintineem rohtadamees un mekledami fur ſil-takê, waj iſtabas, flehts, jeb lambara galâ. Welſis no ſawas familijas pawadihts eet uf lauſu raudſiht waj jau newa-retu art. Raknadams un urknadams winſch dſen ſawu liſku wagu. Wina ſarôs eelaiſchahs peleka wahrna un iſeefka tam muguru.

Saule kappj arween augſtaf un zilweka ehna ifdeenâs ſa-raujahs, turpreti grihlfis ſtrautina arween wairak iſſteepjahs. Sirgi zaur ſtaka durwim gluhn auſis ſchlohhidami. Garâ ſeemâ ſalmus un pelawas krentohf teem ſohbi atbukufchi, tapehz tee labpraht gribetu pakohſtees jaun-augufchâs ſahfu ſalatis un ar tahm uſſriſchinahf ſawas dwehſeles. Zehrini dabujuſchi pilnu brihwibu lehfa gan mahtei pa muguru, gan pa grahwmalu atſpertenes gaisâ meßdami. Gana meita eet tohs laiſt laidarâ un jau no tahleenes ſkaita muti plahfidama waj tee wiſi. Pee katras mutes plahfiſchanaſ tai pulkeem ſpahr-noti luſtoniſchi ſchaujahs eefſchâ. Tohs iſſplaudama ta ſaka: „Al tu pagani ohdi! jau dſihwam zilwelam ſkreen mutê.“

Laidara ſalmôs ſaimneekſ ar ſaimneezi gaida jehrinus mahjâ atnahkam. Laiſs ir ſilts un rahmiſch; debes geedra. Weens tumſch ſtaks ar milioneem ſpahrnaineem preekſch ſaimneeka azihm zelahs un laiſchahs, un tas to eewehrodams ſaka uf ſaimneezi: „Buhſ jauks laiſs, ohdi lâ ſijabt ſija. Schonakt jakuhfa puiſchi peegukâ, lai ſirgi dabu eekohſtees jaunu ſahli.“

Pehz pa-ehſtahm wakarinahm ſaimneekſ ſaka: „Puiſchi, jahjeet ſchonakt ſirgus peegukâ, bet eſeet uſmanigi, ka tee ne-ee-eet ahholinâ un ne-iſwahrtâ auſas.“ Puiſchi, ſirgeem maiſchelus uf ſkaiſta liſufchi, kappj teem mugurâ un jahj uf birſ-mali. Lohpinus ſapinuſchi, tee apgulſtahs ſakâ maurinâ. Janels ahtri aiſmeeg, bet Indrikels newar tiſt pee meega; tam ruhy ſirgi. Bes tam to apſtahjuſchi ohdi. Tſchinkſtedami un pinkſtedami tee tam leen gan mutê, gan auſis, gan pee kahjahm un rohkahm un tam zehrt ahderi fur tiſt trahpa: In-drikels ar ohdeem laudamees ſaka: „Tifch ſafohditi pagani, tiſch! Inkſtedami tee mahjahs wirſû. Tahdeem demis pa ſaklu, lai ſprands nokriht.“

Ohds Indrikeli wiſu nakti mohzija. Tas neweenu azi ne-wareja aiſwehrt, un kad wina ahda bij par ihſu, — tas laſchozinſch, ar ſo tas ſedſahs, — un tas newareja apſegt wiſus ſawus galus, tad ohds tam kreetni iſehrjeja rohkas un kahjas.

Rihtâ ſaimneekam tahs pumpinas rahdidams, fur nakti ohdi tam lepites liſufchi, winſch lubds, lai tam dohtu garaku deenwidu, bet ſaimneekſ atbild: „Waj es wainigs, ka ohdi tewi ſabadijufchi. Kapehz tew tiſt ſaldas aſinis. Zidarees ar wineem.“ „Râ es lai ar teem iſdarohs? Kad tee

ehſtu ſchurku ſahles, tad es winus wiſus nogalinatu, bet ſo lai tagad eefahku! Rokert tohs jau ari newaru.“

No teem pallaban mineteem dſihwes peewedumeem re-dſamê, ka ohdi, kaut gan no daſcheem zilwekem tureti par laika-praweefcheem, wiſeem ir par mohzitajeem. Tapehz teem, no mineteem kniſcheem mohziteem zilwekem, tê paſtaſtiſchu ohdu dabu, lai tee dabutu eepaſhtees ar ſaweem ſpahrnoteem eenaidneekem, ſinatu fur winu mahjoklis un lâ tee iſdeldejami.

Ohdudſimums tiſt wezs lâ pati pafaulê. Tee kniſchi jau dſihwoja preekſch grehklupluhdeem. Grehku ſohdibas leetus laiſkâ tee paſlehpahs Noaſa lahdes paſpahrnê un pehz ſahka iſklichſt pa wiſu pafauli. Tagad ohdi wiſu ſemi uſſkata par ſawu ihpaſchumu un apdſihwo wiſu ſemeſlohdi no weena gala lihds ohtram. Tee nepraſa, waj ta karſta, mehrena jeb aukſta zohne. Kur tiſt paſpihd ſilta ſaulite, tur ari ohdi atrohdaſ. Ari lohpu aſinis tee nem par labu, bet kad zilwekem plahnaka ahda lâ ziteem dſihwneekem, tad ohdi mihtak teem kriht wirſû. Tomehr, pehz dabas ſinatneeku apleezinaſchanaſ, ohdu tehwi-neem par gohdu jaſaka, ka tee nebuht zilwekus ne-ahdere. Tee wihrini, lâ rahdahs, tiſt preekſch tam pafaulê, lai waretu mihleht ſawas maſas ſeewinas un beſdeligahm, ſwirbukeem, wardehm, rupuſſcheem, ſiwihm par gahrdu kumofinu. Tahs ſpahrnotas aſinſlaides, kas pinkſtedamas zilwekem mahjahs wirſû, ir ihſti tahs ohdumahſites. Bet ari winahm par aiſ-bildinaſchanaſ jaſaka, ka tahs to aſinſlaiſchanaſ amatu ne-dſen no aſinſkahribas jeb luſtes uf zilweku mohziſchanaſ. Oh-dumahſitehm, kurahm paſchahm ir aukſtas aſinis, ſiltas aſi-nis nepezeefſchami wajadſigas, lai ar tahm waretu uſtureht ſawu waiſlu. Siltas aſinis tahm derigas preekſch winu pau-tinu balluma ſagatawoſchanaſ; jo ohdumahſites dehj panti-nus, katra kahdus 300. Mehneſcha laiſkâ katrai ohduſeewi-nai ir 300 behrnini jeb 150 pahri dwihniſchi.

Lâ tad nu ohdi dikti waiſligi, tadeht winu pafaulê tiſt-dauds lâ reti wehl atrohdaſ kahds tiſt leels pulks no zitadeem radijumeem. Rebuhtu ohdeem tiſt dauds eenaidneeku, tad zil-wels wairê newaretu muti atplehſt wakâ, fur tam tee kniſchi to ar wahlu ne-aiſbahſtu zeeti.

Ohdu leelakee eenaidneeki ir aukſtums, leetus, kruſa wehtra, kas tohs pa milioneem nonahwe ihſâ brihdi. Teem ari ir dauds tahdu pretineeku, kas tohs ar labpatiffchanaſ ap-rij gahrâ kumofâ. Ziti no teem dſihwo gaisâ, kas ir wiſi dſeedataju putni, un kuri pat ſpahrnôs ſkreedami ar leelu weik-libu ohdus kerſta un tohs eefuhfa ſawas guſinâs. Ziti ohdu-rijeji ir ſemes rahpuli, rupuſſchi, wardes, kirſakas un wehl daſchi, kas rihta-agrumâ ar preezigu duhſchu eet uf ohdujakti.

Agra rihtâ kahda warde no ſawa glohtaina mahjokka iſlihd-ufe eet uf ohdumedifchanaſ. Mehê redſam, ka ta lez, lez un pagaida, atpaſak ſkatakſ un breeſmigi raugahs, tad ar muti ſampj gaisâ un rihtidamahs rij; pa brihſcham atkal ſahli peekleedama, lâ ſehus ahbeliti, no tahs tſchamigi laſa ohdus, ohdulenus, un tohs raida ſawâ jalkſtaſchâ.

Ari ſiwis no uhdena gaisâ lehdamas ker ohdus, kas wirê uhdena perinahs, laiſchahs un ſija.

Ohdudſimumam ir dauds nihzinataju, bet ar teem ween nepeeteek un kad zilwels ari gribetu maſinaht ſawu ſpahrnoiu mohzitaju ſkaiſtlu un ohdis iſdeldeht, tad tam newajadſetu ar ſlapju ſlohtu waj ahdaſmaſu eet uf ohdujakti. Tam newaja-dſetu karohf ar paſcheem ohdupulkeem, bet iſpohſiht winu pe-reklus. Lauka galôs, purwôs, muſklajôs, tihrêlôs, ſilôs oh-dumahſites taiſa pereklus un dehj ſawas ohlinaſ. Tapehz

peenahktohs isgrahweht purmus un tihretus, tohs pataisht par faufu tihrumu, tad katra wasara peedsimtu milion milio- neem masaf ohdulehnu. Tapat ari wajadsetu dihkus, upites un eserus istihriht no garahm uhden-sahlehm, no kalwehm, meldreem un wellarutkeem, lai siwis ahtraki waretu nomediht wirs uhdena peroschus ohdus. Zo ohdi, tee spahrnotee kni- schi, ar flauku augumu, garahm kohjahm, leelahm azihm un zeetu fnuki, kuri zilwekam asinis issuhdami eelsch tabs mah- ti- nas eelaisch sawu nahwigu, fuhru fulu, zaur ko sahpes tohp pawairotas, kas siltsemneekem ir pateesa Egiptes sohdbiba, un kuras wixi sauz par moskitekem, — tik ween wirs uhdena waislojahs.

Katra mahlite, kura, ta jau mineju, tik ta breefmiga duh- reja, dehj 300 ohlinas us uhden-s wirsus un tabs tad wijas ar sawahm kohjahm sapin masaf plohtina. Pehz 2 lihds trim deenahm no teem isleen masf ohdulehni ar spizahm pakalahm un resnahm galwahm. Bet tad wehl tee ir masaf kuhni- nas, kas diwi lihds trim nedekahm wehl uhdeni trihsreis isshkilitahs un pehz pehdigas isshkilitahs pahweherschahs par kuhni- nahm, kas lihdsigas maseem warduleneem, ar simmohdes asti- tehm pa uhdeni schurp un turp knaschi peld. Katrs ohdulehns tad wehl lihdsigs tahdeem zilweku uhdenlihdjeem, kas ahdas maisa buhdami laischahs juhra dibina, tur usmekledami tabs apalsch uhdena gulofchas mantas, waj pehrku-gleemeschus swejedami; jo katrs tad wehl ir masaf plehweh kulite, kas to farga pret noslischkanu. Pehz tam, kad ohdukuhni- nas kah- das 10 deenas pa uhdeni peldeuschas, tad tabs leen us uh- dens wirsus. Gaisa siltums nu pahplehsh winu plehwju kulites un tee ahra islihdusch schabrnelus tirinadami ka gatan i ohduleni dohdahs plazi melleht few baribu. Tadeht meh- s daudstrei siltu-deenu pawakar-s redsam ohdus bareem un stabeem no uhden-s weetahm zelamees, kur tabs jaun-s waislas peh- digu reis peedsimuschas; jo ohdihm trihsreis jadsimst, pirms tee war spahrnds skreet un mums eedurt.

Kad nu zilweki gribetu, lai ohdi teem masaf durtu, un lai masaf dakinas no wineem, — tabs no ohduseewahm issuhl- tas asin-s pilites, par ohduleneem pahweherschas, nekfraditu pa gaisu, tad wineem, pee tabs minetas ohdupereku ispoht- schanas, wehl wajadsetu taupih un fargah dseedataju putnu ligdinas, lai tee masee mescha- un lauku dseedataji leelakeem pulkeem waitotohs un leelaks kohros un baros mums usd- ee- datu sawas jaukas un mihligas dseefminas un lai tee mums par pateijibu, ka meh-s wirsus mihlejuschi un saudsejuschi, pa weenam, pa pahreem un pa pulkeem kohjahm un spahrnds eetu un skreetu us ohdujakti, mediht, apkaroh un us dseedaschanas maltites apehst muhsu spahrnotas asin-s laides.

Fr. Meton.

Par Watweeschu industriju un fabrika buh- schanu. *)

Industrija jeb amatneeziba ar semkohpibu eet rohku rohka. Semkohpji, semkohpibas darbus pasteiguschi jeb pabeiguschi, stahjabs pee industrijas, taifa ratus, ragus, arklus, ezeschas, rufus, iskaptskahrtus, sekumus, grabbelkus, tehsh meetus, wij fehtas (schohgus), wij auklas, drashsch rustis, flusch ah- das, taifa pastalas, stehrke bakkus, buhwe ehlas, mas labibu un ta joprohjam. Wixu seewas tapat sawu peepalihdsibu

pee semkohpibas pasteiguschas jeb pabeiguschas, waj fainnee- zibas darischanas peekohpuschas, stahjabs pee industrijas: fuka linus, kahrsh willu, wehrpj dsiju, ada sek-s un zim- dus, ausch audeklus, masta johstas un pakeles, schuj drehbes, majga wefchu un ta joprohjam.

Industrijas darischanas waretu eedaliht trijas klas-s:

- 1) wirtschastes darbi,
- 2) amati,
- 3) fabrika darischanas.

Par wirtschastes darbeem waretu faukt tohs, kas pee wir- tschastes peederigi un kuras buhs saprast fainneekam un kal- pam. Ta par peemehru arajam buhs mahzegt neween art, bet ari arflu usstelleht un sirgu arkla eejuhgt. Plahwejam buhs mahzegt neween plaut, bet ari iskapti kahrt eeseet un asinaht. Tahda wihse daschi semkohpibas fainneezibas darbi ar amat- neezibu weenojahs un kohpa turahs.

Par amatu warom faukt itweenu fewischku darbu, kas prafa fewischku sinaschanu. Ta par peemehru nemoht, metaku kalschana, pulkstenu taisschana, drehbju schuhschana, fwetschu leeschana, gramatu feeschana, ehku buhweeschana, ir amati. Kas kahdu amatu gruntigi ismahzije-s, to sauz par amatneeku, meisteri. Tahda wihse meisteri ir dasch daschadi, ka tee pehz sawa amata tohp nosaukti: Kaleji, seglineeki, wehweri muhrneeki, zimermani, dischleri, seepneeki, melderi, mahlder- i, dreijmani, muzineeki un ta joprohjam.

Par fabrika darischana saw sauz tahdas, kur dauds weenu amatu kohpa pastrahda, tahda wihse, ka katrs taifa fewischkas leetas gabalu; kur darbs klubst pastrahdats zaur kahdu ma- schinu, kas teel dsichta no zilweku-, lohpu-, uhden-, wehja- jeb twaiku spehka. Fabrikos amatneeku darbi tohp leeliskam pastrahdati, dauds gabali eet pehz weena muduka un tadeht dauds weeglaki un ahtraki pagatawojami nek-a no zilweku rohlahm.

Industrijas darischanas pehz schkirahm isshkiruschi ap- flatiim, kahdus sohkus tabs us preekschu tikuschas. Par pee- mehru peenemsim Kurseni un to laikametu no 200 gadeem.

Industrijas darischanas, kas ar semkohpibas fainneezibu eet rohku rohka, ir sohti leelus sohkus us preekschu spehru- schas. Kohla weeta ir nahkusi dsels, klubgas weeta strikis, strika weeta ahda, grabaschu weeta mehbeles, rihku weeta, maschines, mahla weeta porzelans, buhdas weeta stalts nam-s, Wezu wezais arklis atmetis sawas striku spandas un kohla apihschu tapinas un dselsi peenehmis tani weeta. Darba rati atmetusch schi sawas klubgu atschjas un peenehmusch schi kanepu strenges; atmetusch schi sawas kohku buktas un misu rehpes un dselsi tani weeta peenehmusch schi. Wezlaku prasteem rateem ari lepni un krahschni brautschanas rihki blalam peestabjuschees. Ar wahrdu fakohht, katris fainneezibas rihks ir pahwehrtes, tizis brangaks un stipraks, zeetaks un dahrgaks, un daschu rohkas rihku weeta maschine strahda, zilweku un lohpu spehku taupidama.

Zaur semkohpibas eerohtschu un laukfainneezibas rihku pahlabofchanu wisa semkohpju fadsihwe amatneeziga buhschana latu sohli us preekschu spehrufi. Semneeku industrieliga sa- praschana jo waitak ir attihstijusees. Ta par peemehru ne- moht, kas semkohpis ir jo waitak industrijas kohpeja, kas proht ustaisht staltas lamanas nek-a tas, kas no semes kabenes iskasa, tahm meetnes eekak, tad kohla balseenus un klubgas atstohpes uslizis, prastu kulbinu pagatawoja; tas semkohpis ir amatneezigaks, kas tagad usbuhwe staltas ehlas, ustaija

*) Wezas kronikas peeshmejum-i ir semti no Wirbaha Kursenes wehsulehm.

Kulamu bluki, mihstamu mafchini nekà tubs wina preeksch-gabjejs, kas tik prata ustaisht masu budkeli, spriguli un mihstillas.

Kà jau mineju, lauksaimneezibas industrija nahkusi us preekschu un lihds ar to semkobjju amatneezibas prahts dabujis leelaku aprinki. Semkobjis lihds schim, gan pa masakai, gan pa leelakai dakai, bijis ari amatneeks, tik tahl, zil tahl wina fainneezibas darijchanas to pagebrejuschas. Amatneeziba ar fainneezibu seenahs un weenojabs; jo ka semkobjis katru leetinu un darba eerohzi liktu no amatneeka pataisht un fataisht, tad neds wina dshwe neds fainneeziba tiktu us preekschu. Ikwrens fainneeks, kas sawai teesai ir amatneeks, arween labaki pahrtiek nekà tahds, kas no amatneezibas nekà nefaproht. Tapat ari kalps, kas mahju un lauku leetas proht pataisht un fataisht, dabuhn ahtraf weetu un leelaku lohni nekà tas, kas no tam nelo nemahl. Talihds aridsan amatneezigas meitischkas, kas proht aust un schuht, dabuhn ahtraf weetu un leelaku lohni nekà tahdas, kas to nemahl dariht.

Schehliga un augsta waldischana, kas arween par to ruhpejabs, lai semkobjiba seltu un seedetu, jau senahs laifds atsinusi, ka schai ar amatneezibu ja-eet rohku rohka. Tadeht tika tai laika, kad wiseum wehl nebij jadeen soldatu deenesta, pagasta amatneeki likumigi no lohsehm atiwabinati. Us 100 wihrischfahm dwehsehm wareja 5 atswabinah. Daschi pagasta preekschstahwi ne-atswabinaja tik dauds, lai wairaf buhtu lohsetaju. Tee tik no lohsehm tohs wajadfigalohs amatneekus isnehma, ka: Zimermanus, muhrneekus, jumikus, kalejus, stelmaerus. Turpreti leelos pagastids, kur bij dauds wihrischku dwehsefu, isnehma wairaf tahdus un daschus wehl zitus amatneekus. Ari muischahm bij rekte preeksch sewihm inemt amatneekus no pagasta puischeem. Par muischas amatneekem, storp teem mineteem, isnehma ari dahrneekus, wagares, zehljus (pahru upehm) pehrajus un funu puischus. Pagasta fshoblo-

taju, kas tik iszehlahs pehdejds, ne wispahrigds kara-deenesta laifds, ne-ufflatija par pagasta amatneeku, kaut gan to fahfaja par meisteru (fshoblmeisteru); jo daschds weetds attrahpijabs, kapagasta jumikis tika no lohsehm atswabinats un fshoblmeisterim wajadseja wilkt.

(Turpmat beigums.)

Labibas un pretschu tirgus Jelgawa, 10. Mai, Rihga, 8. Mai, un Ceepaja, 8. Mai 1876. g.

Mafkaja par:		Jelgawa.	Rihga.	Ceepaja.
1/3	fshetw. (1 puhru) rudsu	2 r. 40 f.	2 r. 65 f.	2 r. 20 f.
1/3	(1 ") kweeschu	3 " 60 "	4 " " "	3 " 50 "
1/3	(1 ") meeschu	2 " 30 "	2 " 15 "	2 " 10 "
1/3	(1 ") ausu	1 " 45 "	1 " 70 "	1 " 50 "
1/3	(1 ") sirau	3 " " "	3 " 25 "	3 " " "
1/3	(1 ") rupju rudsu miltu	2 " 20 "	2 " 60 "	2 " 25 "
1/3	(1 ") bihdeletu	3 " " "	4 " " "	3 " 25 "
1/3	(1 ") kweeschu miltu	3 " 70 "	5 " " "	4 " 50 "
1/3	(1 ") meeschu putraimu	3 " " "	3 " 85 "	3 " 50 "
1/3	(1 ") kartofetu	1 " 40 "	1 " 15 "	" 75 "
10	pubu (1 birkawu) feena	3 r. - f.	5 r. - f.	4 r. - f.
1/2	(20 mahrz.) kweesta	5 " 60 "	4 " 70 "	3 " 50 "
1/2	(20 ") dsefes	" " "	1 " 15 "	1 " 20 "
1/2	(20 ") tabakas	1 " 50 "	1 " 25 "	2 " 50 "
1/2	(20 ") fshkhtu apiau	" " "	" " "	" " "
1/2	(20 ") krobna linu	" " "	2 " 20 "	2 " " "
1/2	(20 ") brata	" " "	1 " 10 "	1 " 15 "
1	muzu linu fshkhtu	" " "	" " "	7 " " "
1	muzu fshku	14 " " "	15 " " "	14 " " "
10	pubu faršanas fabls	6 " 80 "	6 " 60 "	6 " 20 "
10	" baltas rupjas fabls	6 " 80 "	6 " 40 "	6 " 50 "
10	" " smaltas fabls	6 " 80 "	6 " 25 "	6 " " "

Atbilda.

A. S. . . . . g. R. Gsmu preeksch Jumš weenu awischu ekemplari ar jst fshbjams, plingceem palakejeem wammureem apstellejis. To naudu kuhju eemalfabt Rihga Daniel Minus lunga kantori. Latw. aw. apgabds.

Latw. Awischu apgabdatajs: **J. W. Safranowicz.**

Sludinafchana.

**u
Keisariskas Majestetes,
wifas Kreewijas Patwaldneeka
u. t. j. pr. u. t. j. pr. u. t. j. pr.**

pawehli teel sinams daribts no Bauflas pilsehta bahrtu teefas, Baufla nomiruscha, no deenesta atlasita unteroficera, Mahrtina Abbolina, astahats mantibas leka, fshabds

atstahats mantibas isfludinajums,

weh jura wiseum teem, kam pee Baufla nomiruscha, no deenesta atlasita unteroficera, Mahrtina Abbolina, astahats mantibas, irpachi pee Bauflas pilsehta buhdama gruntsgabala Nr. 51 labdas mantofchanas jeb labdi warahdi jeb zitas labdas weh likumeem peenablomas teefas jeb prasichanas buhtu, jeb labdas zelt dohmatu, lai tee labdas fomas teefas un prasichanas lihds 16. Dezember 1876. gada, kursch par weenigo un isfehgschanas terminu schai leka nolikts, pee schibe pilsehta bahrinu teefas wechdb, un prohti, ar labdu wechdbinafchana, ka zaur zaurim wif tee, kas fomas teefas un prasichanas lihds augscham minctam weemeldes terminam neabs wech wuchdi, wehlab ar tahm pawisam tiks atraiditi, wiseum mubschiga kusu wechchana uflista un ar atstahato mantibu weh likumeem daribts.

Bauflas rahlust, 19. April 1876.
(S. W.) Birgermeisters: Th. Berner.
Secreteeris: Joh. Gadilbe.

**Ka Paleijas Jahnis sawu buhshann
kobjis.** Arzaju kwdibm par preekschioni faratstibts no G. S. Brajche, Rihzes un Bahries mahzitaja. Mafka 75 lap.

Jaun-Swirlautas pagasta teefa dara sinamu, ka wina 22. Mai f. g. pulstina 12. pusdeenā, Jaun-Swirlautas Mafscheku-Rungu mahjas Annas Kulain atstahtu mantibu, ka: weenu gohwi un daschadas fainneezibas rihtus wairafshlitajem pret tubdalin mafschanu pahrdohs.

Jaun-Swirlautas pagasta teefa, 23. April 1876. (Nr. 101.) Preekschfehdetajs: R. Smilgain. (S. W.) Rahlitu wedejds: Baldowstu.

No Schwitenes pagasta teefas teel wif nomiruscha, scheljenes weichlunga Zehstaba Jankewija waradu deweji un neemeji zaur fcho usatjinati, fomas waradu prasichanas un mafschanas wiswehlabais lihds 5. Juni f. g. wee schibs teefas usdohi, jo weh tam neweens waird netiks klauhtis un ar waradu fshewjeem weh likumeem daribts.

Schwitenes teefas namā, 5. Mai 1876. (Nr. 68.) Teef. preekschfehd.: J. Salleneel. (S. W.) Teef. fshrihw.: Rosenbergs.

Sludinafchana.

Weje Swirlautas (Mt. Bergriede) pagasta waldischana dara zaur wiseum sinamu, ka no schibs deenas fchi pagasta waldischana un pagasta teefa fomas fehdeshanas tanis wee fchi pagasta weederigds Pigit mahjas notura. Tapat ari teel no tureenes no schibs deenas ta rahlitu un arestantu pretim nemchana un tablat fshitichana isdarita.

Galtwas naudas un zlas naudas mafschanas, ka ari wifu mainichana u. t. j. pr., teel tikal zertortdeenās, ja schinl deenā wainigās jeb krobna-swehiti necehriht, pretim nemtas un isdaritas. 1 Pigit mahjas, 23. April 1876. (Nr. 53.) (S. W.) Pag. wej.: J. Bishmeister.

No Zshlabmuischas pagasta teefas teel zaur fcho sinams daribts, ka 17. Mai f. g. eelch fchi pagasta Zeplichu mahjahm warahdu deht us wairafshoblichanu pret flaidru mafku tiks pahrdoh-tas gohwis, aitas, zuhkas un daschadas wirtfshastes leetas.

Baltujchds, 1. Mai 1876.

(Nr. 68.) Peefehd.: R. Reutmann. (S. W.) Teef. fshrihw.: E. Horst.

No Wentpils wisaughtaki apstortnatahs krahshanas labdes pahrwaldichanas teel zaur fcho sinams daribts, ka wina fomas darichanas eefabls zetortdeen to 20. Mai f. g. Wentpils mahzitaja namā un ka us preekschu wina fomas fehdeshanas turpat katru zetortdeenu, no pulst. 4.—6. weh-pusdeenās, neturehs, kur wif tee, kam labdas darichanas ar minetas krahshanas labdes pahrwaldichanu buhtu, war peenahli.

Wentpils krahshanas labdes pahrwaldichana:
Direktoris: Mahzitajs **Jr. Berndt.**
Lohzkelis: **P. v. Wienenstamm.**
" **W. Crusen.**
" **Jr. Schumacher.**

**Labdi diwlfanschu
fehklas meeschu**
teel pahrdohiti Wehra-Wirgawā. 2

Cewebrojams Talsôs un Talsu aprinki.

Lai eespēhju andelei us preekšču geldigu atšvaru doht, pahrdohdu wifas tehrauda prezes is weena jau 106 gadus pastahwošča angļu fabrika Scheffeld pilsehtā, ari prezes is weena no teem flaweteem Remscheidera fabrikeem, un tahs wifseem pašhtamahs žistār tehrauda leetas, — no schihs deenas is fawas tehrauda, wirzas, tabakas un zigaru bohdes, pašam peederigā namā, par tik lehtu zenu, kā lihds schim Talsôs nau peedšihwohts; eespēhju ari par tehrauda prezes ihstibu un geldibu, kas no manim teel pirkta, peeklahjigu galwoščanu doht.

Luhdsu tadeht famuš zeenijamohs pirzejus, manim to lihds schim pilnigā mehrā dahwinato uštizibu ari us preekšču parahdiht, un šohlu, kā lihds schim, kā ari us preekšču, šho manim rahdito uštizibu zaur riktigu un kreetnu ispidiščanu wifšs usdewumōs raudsiht wairinaht.

J. Lilienberg.

Semkobjibas leetas un mašines,

kā: mašohs adler-arklūs vežs it jaunem muduleem, Hohenheimes-arklūs ar poleereteem lohseem, dšefses diwjuhgu tā šaultohs Želgawas-gohdmakšas-arklūs, ezješčas, ekširpatorūs, širgu grabbeftūs, uniwersal platšejamahs mašines ar štrituleem,

šahles un labibas pļanjamahs mašines, wehtiščanahs mašines no dāščadabm sorteem, ekšetu mašines, ar rohkahm greeščamahs un gepetu kulamahs mašines, tura arweenu leelā krašjumā us leģera un pabrdohd

Ziegler's un beedris,
Rihgā, leclajā pilseelā Nr. 19.

Sina.

Saweem wežem drauceem un pašhtameem, un ari jaunem nepašhtameem, es daru šinamū, ka es Katola eelā, teščam pretim S. Alunana k. grabmatu bohdei,

jaunu wihnuši
ar jaukeem, ehreem kambareem esmu cerištejs,

kur es fawus weefus ar wifabeem, ir ar teem labateem dšebreeneem, tāpat kā ar ehdeeneem, par lehtu malku waru usnemt. Turklah man japeemin, ka es fawu wežo, ilgus gabus tureto wihnuši, pee pašča tirgus platšča (pee Šohšes) ir turpliku turesču.

Želgawā.

P. Mittler.

Makšawas loterijas lohšes,

meitemu šlohtai par sabu, ar leelako winneštu no 25,000 rubl. fudr., pawisam lohšā 1000 winneštu no 55,000 rubl. fudr., kuru wilššana bes tahtlā želščanas notišs 23., 24. un 25. Mai f. g., peedahwa par 1 rubl. 20 kap. fudr. gabalā

W. S. Löwensteins,

Želgawā, leclajā eelā Nr. 16.

Kad par paši apstiele, tad no 1 lihds 10 lohšejm 25 kap. fudr. pašnaudas ir japeelceļ.

No žensures atwehlehts. Rihgā, 10. Mai 1876.

Sludināščana.

Kursemes krusas apdrohščinasčanahs beedribas direkzija dara zaur šho wifseem šinamū, ka apakščā mineteem fungi tik laipni bijušči, par beedribu ruhpedamees to agenturi usnemt, kā:

1) Heinrich Harff k. — Wezmuiščā (Saule) un

2) Gustav Harff k. — Rīsehgā — un ka nu ari war to apdrohščinasčanahs naudū pret kwitanzi eemakšah pee weena no šcheem kungeem. Pee šcheem agentu kungeem ir ari arweenu waijadšigeē peemeldesbohgeni preekšč beedribā eestahščanahs dabunami.

Direkzija.

Semkobjibas mašines un lauku rihfus,

kā arklūs, ezješčas, feščanas, pļaujamas, damšun širguspehtu kulamahs, labibas tibramahs, ekšetu greeščamahs mašines, lofomobiles, šahwoščahs damšmašines un t. j. pr., is flaweneem abšfemes fabrikeem. Iščohd no leģera un us apstieleščanu

W. van Dyk,
Rihgā, leclajā šmilšču eelā Nr. 1.

Augšgrahdigo, kā ari englīšču

superšoffatu

tur arweenu us leģera un nem apstieleščanas preti

C. Hepkeris,
Želgawā. 1

No Bahrbeles Latweešču draudšes eeswehtijameem bebrneem preekšč paganu mišjones zaur mahžitaju esmu šanehmis 4 rubl. fudr.

G. Seefemann,
Želgawas wahju mahj.

Tautas bibliotekas 7. nummarō

„Šaiks wifū atklahj“
ir dabunams par 25 kap. fudr. gabalā. 3

Wifadus

naudas wehrtibas papihrus

pehrt un pabrdohd

Danl. Minus,

Rihgā, wehwereelā, pašča namā pee linu-šwareem.

Jaunahs filkes

wifadās fortēs un labās dihgstohčas

linfehklas

pabrdohd

S. Seyster's,

Želgawā, leclajā eelā pee melna gaitā.

Akmen-ohgtu darwu,

juntu-papi

Belgijas wahgu smehri

pabrdohd no leģera

Danl. Minus,

Rihgā, wehwereelā pee linu šwareem.

No Špirgas pagasta teefas teel zaur šho sludinahts, ka fenakais Bibrāu šalmneeks Matihš Dīščer's kontursē kritis, un ka tee, kam labdas prakščanas no wiaa buhtu, teel ufožnati, lihds 28. Juni f. g., šcheit meldeetes; jo pežs tam neweens wairō netikō klaušihš neds peenemts.

Špirgā, 4. Mai 1876.
(Nr. 24.) Peeschedetajs: J. Siwert.
Škrihw.: Berg. 3

10 weršes no Kursemes rohbeščas, Kaunas gubernā, Šchanku aprinki, Elkišček, Lutera bāsnizās tuwumā, labdas 18 weršes no Moščaitu-Šchanku šselžeta šanzijas Popelan, atrohdbahs tirgus meelōs Krupe, kur 5 rewīšjones želt šatel lohšā; šchīni meelā ir 100 buhwes platšči wehrtami. Teem, kuri šchōhs platščus wehletohs dabuht, japeeteizahs pee Albrechtowas muščas waldibas.

No schihs paščas Albrechtowas muščas waldibas teel melderis mellehts, kas te us fawu pašču malku weenas Gollandešču šudmalas awemahs usbuhweht; muščas waldiba dohs preekšč tam lohšus — ar to nošazijumu, ka usbuhwetoš schihs wehšudmalas us norunatu laiku par weli warehs bruhkeht un tahdā wihšē fawas išdohščanas ar augleem eceemēs atpakaļ. 2

Šaudohna.

25. Mai 1876. g. (treščajā wafaras šwehtu deenā) buhs

Šaudohnes ew. lut. bāsnizā:

Gariga koncerte.

Šesahkums pulštēn 11. pr. pušd.

Lai paščā deenā

Šaudohnes mahžitaja muščā:

Šaiziga koncerte.

Šesahkums pulštēn 4. vežs pušd.

Šenahkums ir nowehlehts Šaudohnes ew. lut. bāsnizās jaunajahm ehreģebm.

Drukahšs pee J. W. Steffenhagen un dehta.